

Sámi allaskuvla

Sámi University of Applied Sciences

OAHPPOPLÁNA

Sámegiieldidaktihkka mas lohkan ja čállin lea guovddážis

7,5 oahppočuoggá

Sámi allaskuvlla dutkan- ja oahppostivra dohkkehan 26.2.2019 čoahkkimis 3/2019 áššis DOS 14-19. Rievdaduvvon goahtejođiheaddji mearrádusnotáhta bokte 29.12.21, Public áššenr. 19/00118-5.

1. OAHPPOOVTTADAGA NAMMA

Davvisámegillii: Sámegeididaktihkka mas lohkan ja čállin lea guovddážiis

På svenska: Samisk språkdidaktik med fokus på grundläggande läs och skrivfärdigheter.

På norsk: Samisk språkdidaktikk med fokus på lesing og skriving.

In English: Sámi language didactic with focus on reading and writing

2. OPPALAŠ DIEDUT OAHPU BIRRA

OAHPPOVTTADAGA KODA: SAM 601

VIIDODAT: 7,5 oahppočuoggá

OAHPU LÁGIDEAPMI: Oahppu lágiduvvo geabbilis neahttavuđot oahppun deaivvademiiguin.

Ohppui gullet logaldallamat sihke deaivvademiin ja neahtas, hárbjehusat ja studeanttaid barggut.

3. OAHPPOPROGRÁMMA GULLEVAŠVUOHTA

Oahppoovttadat ii leat oassin makkárga oahppoprográmmas. Oahppu lágiduvvo Ruota Skolverket bivdima vuodul masa gullet maiddá eará ovttadagat.

4. SISABEASSANGÁIBÁDUSAT

Gáibiduvvo ahte ohcci lea virgáibiddjon Ruota huvudman bokte ja oahpaha juogo Sámiskuvllas dahje sámegiela fágan: sámegiela sámiskuvllas, sámegiela eatnigiellan dahje sámegiela modearna giellan. Dát sisabeassangáibáduš gusto sihke sutnje gii lea legitimerejuvvon oahpaheaddji, muhto geas váilu sámegieloahppu, ja sutnje geas ii leat oahpaheaddjeoahppu, muhto geas lea sámegielmáhttu.

Oasálastimii lea eaktu ahte oahpaheaddji lea (ollesáigái dahje oasseáigái) virgáiduvvon skuvllas Ruotas (Sámeskuvlastivra, giella dahje skuvlastivrras, jus lea čanakeahtes skuvla), ja ahte sii leat dohkkehan oasálastima. Dát gusto sihke sidjiide geain lea oahpaheaddjeoahppu, muhto váilu sámegieloahppu, ja sidjiide geain ii leat oahpaheaddjeoahppu, muhto máhttet sámegiela.

Dábálaš sisabeassangáibádušat alitoahpahussii. Jus dus váilu oppalaš lohkaengelbbolašvuohta, de lea vejolaš ahte beasat ohppui reálagelbbolašvuoda bokte. Jus leat bargan guhká dahje čađahan eará oahpu, de iskat deavddát go dáinna reálagelbbolašvuodašgáibádušaid.

5. OAHPAHUSGIELLA

Davvisámegiella, julevsámegiella, lullisámegiella, ruotaigiella dahje/ja dároigiella ja engelásiigiella.

6. SISDOALLU

Oahpu guovddážiis leat sámegiela lohkan- ja čállinmáhttu. Oasálastit ožžot máhtu ja gelbbolašvuoda sámegiela fágadidaktihkas, mas válđoáššin leat iešguđetlágan lohkan- ja čállindidaktálaš

lahkonanvuogit, ohppiid lohkan- ja čállinmáhtu ovdáneapmi, ja movt lohkan- ja čállinbarggut sáhttet čadnot eará fágaid/fáttáid oahpahussii ja dainna lágiin nannet ohppiid oahppama. Oahppu guoskkaha sihke sámegiela vuosttašgiella- ja nubbigiellaoahpahusa, ja čadno maiddá giellarevitaliseremii. Oahpus lea čielga didákttalaš lahkonanvuohki, ja čatnasa dainna fágalaš teoriijii, didaktihkkii ja oppalaččat oahpaheaddji gelbbolašvuhtii oahpahit sámegiela.

Kurssa sisdoalus čadnojit fágalaš bealit nannosit oasseváldiid iežaset ovdalaš máhttui ja iežas ovdalaš oahpahasvásáhusaide. Deattuhuvvo man deatalaš lea áiggis áigái dovdat ođđaseamos dutkama sámegielloahpahusa birra ja movt dán sáhtta atnit beaivválaš barggus skuvlalanjas. Kurssa sisdoallu lea sihke teorehtalaš ja praktihkalaš mas lea čielga čanastat oahppoplánii ja sámegiela kursaplánii. Fágadidákttalaš geahččanvuogit ovdánit dainna go oahpásmuvvá ođđa dutkamiidda mat guorahallet fátmasteaddji oahpahusa mas oahppi lea guovddážiis, estehtalaš ja kreatiivvalaš oahppanproseassaid, luonddu ja lagasservodaga oahppanbirasin, fágaidrasttildeaddji oahpahusa ja skuvlla ja ruovttu ovttasbarggu. Go studeanttat geahččaladdet mánggalágan oahpahanvugiid, geavahettiin digitála resurssaid ja reaidduid oahpahasas, de ohppet movt ohppiid dárbbuid sáhtta deavdit. Leat maiddá ságastallamat oahpahusa plánema, čađaheami ja árvvoštallama birra, masa maid čadnojit árvosáni ja árvvoštallama gažaldagat. Dát galget veahkkinn ovddidit oahppi oahppama ja oidnosii oažžut oahppama.

7. OAHPPANJOKSOSAT

Oahpu maŋŋel galgá studeantta olahat dáid oahppanjoksosiid:

Studeantta

- dovdá ja máhtta lohkan-, čállin- ja giellaoahpahusa guovddáš didaktihkalaš teoriijaid ja áigeguovdilis dutkama
- dovdá ja máhtta lohkan-, čállin- ja giellamáhtu ovdáneami guovddáš teoriijaid ja dutkamiid ja movt dáid sáhtta heivehit sámegilli
- máhtta čilget ja geavahit guovddáš doahpágiid ja fágagiela mat gullet lohkan-, čállin- ja giellamáhtu suorgái
- máhtta čilget, geavahit ja árvvoštallat iešguđetlágan metodalaš lahkonanvugiid mat ovddidit ohppiid lohkan-, čállin-, ja giellamáhtu; sihke vuosttašgiela ja nuppiigiella oahpahasas, ja giellaealáskahttinoahpahasas
- máhtta čilget ja ákkastallat mo iešguđetlágan didákttalaš válljemat sáhttet váikkuhit ohppiid sámegiela ja mánggagielalaš ovdáneapmái, ja lohkan- ja čállinovdáneapmái
- máhtta plánet, čadahit ja árvvoštallat sámegielloahpahusa gustovaš oahppoplánaid vuodul ja máhtta ákkastallat fágalaš válljemiid
- máhtta heivehit sámegielloahpahusa ohppiide ja movttiidahttit ohppiid varieret njálmmálaš ja čálalaš giellageavaheami
- máhtta láchit dili fágaidrasttideaddji oahpahussii ja oahpahussii viiddiduvvon oahpahaslanjas, ja lágideit oahpahasas mas estehtalaš fágat leat veahkkinn ohppiid giella-, lohkan-, ja čállinovdáneapmái
- máhtta árvvoštallat ohppiid lohkan-, čállin- ja giellovdáneami sámegielas, ja neavvut oahppi movt son sáhtta ain ovddidit iežas lohkan- ja čállingálggaid
- diehtá movt sáhtta geavahit digitála resurssaid veahkkinn ovddidit buot ohppiid giella-, lohkan- ja čállinmáhtu sámegielloahpahasas

- máhtta árvvoštallat iešguđetlágan sámegeidfágalaš oahpponeavvuid lohkan- ja čállinoahpahusa várás iešguđetlágan kriteariaid vuodul

8. OAHPAHAN- JA OAHPPANVUOGIT

Oahppu čađahuvvo gáiddusoahpahussan ovttá čoahtkanemiin ja interaktiivva joavkočoahtkanemiiguin, buot eará oahpahus čađahuvvo internetvuodđuduvvon gurselávddi bokte. Čoahtkanepmi lágidevvo Johkamohkis. Studeanttat vurdojuvvot doaimmalaččat searvat sihke okto ja joavkkus. Earret go girjjálašvuoda lohkan dát bargu maid sisdoallá bihtáid main lea vuodđu girjjálašvuodaoahpain ja oassálastiid iežas vásáhusain ja dárkumiin bargoeallimis. Studeanttat ovdánbuktit oahppobarggut njálmmálaččat ja čálalaččat.

9. GÁIBÁDUSAT BEASSAT EKSÁMENII

Eaktun beassat eksámenii lea bargat guokte (2) geatnegahtton barggu:

1. Sámegeididaktihkalaš hárbjehusbarggu mas studeantta hárbjehallá giellaoahpahusa áššiid. Dás čállá studeantta teaksta mas čilge iežas barggu didáktalaččat. Teaksta galgá leat gaskkal 3-5 siidu. Nubbi vejolašvuhta lea hárbjehusbarggu árvvoštallama ovdánbuktit njálmmálaččat semináras mas earát oassálastet ságastallamii.
2. Reflektšuvdnačálus, mas oassálasti guorahallá ja reflekttere muhtin čuolbmagažaldaga lohkan- ja čállán giella oahpahusa hárrái.

Barggut árvvoštallojuvvot dohkálažžan/ii dohkálažžan. Barggut galget leat dohkkehuvvon ovdal go studeanta beassá eksámenii.

10. EKSÁMEN

Čálalaš ruovttueksámen mas oasaváldi čállá artihkkala mii lea gaskkal 5-7 siidu. Oasseváldi vällje fáttá mii heive oahppanjoksosiidda ovttasráđiid kursaoahpaheddjiin.

Árvvoštallan ECTS-vuogádaga mielde, mas A lea buoremus árvosátni ja E lea vuolemus ceavzinárvosátni. F árvosátni mearkkaša ahte ii leat ceavzán.

11. LEA GO PRIVATISTTAIN VEJOLAŠ VÁLDIT DÁN FÁGA/FÁTTÁ?

Ii leat.

12. KVALITEHTASIHKKARASTIN

Čujuhuvvo Sámi allaskuvla kvalitehtasihkkarastinvuogádahkii, ja makkár vejolašvuodát/geatnegasvuodát studeanttain lea árvvoštallat Sámi allaskuvlla oahppofálaldagaid ja bálvalusaid kvalitehta.

Studeantadásis oahppu árvvoštallojuvvo evaluerenčoahkkimis ja studeanttat devdet árvvoštallanskovi oahpu loahpahettiin. Ásahusdásis oahppu árvvoštallojuvvo studeantaárvvoštallamiid, eksámenraporttaid, sensorraporttaid ja fágaraportta vuodul.

13. LOHKANMEARRI

Alatalo, Tanja (red.) (2016). *Läsundervisningens grunder*. Malmö: Gleerups. (104 s.)

Kompendium:

Belancic, Kristina, Lindgren, Eva, Outakoski, Hanna & Westum, Asbjørg (2017). Nordsamiska i och utanför skolan: språkanvändning och attityder. M. Liliequist och C. Cocq (red.). *Samisk kamp: kulturförmedling och rättviserörelse*, s. 252-279. Umeå: Bokförlaget h:ström-Text & Kultur. (18 s.)

Helander, Nils Øivind (2003). Sámegeiela oahppoplána álgoohpahusa árvvoštallan. Girjjis: V, Hirvonen (doaim.). *Sámi skuvla plánain ja praktihkas*, s. 87-106. ČálliidLágadus. (21 s.)

dahje

Helander, Nils Øivind (2003). Vurdering av begynneropplæring etter læroplan i samisk. I: V, Hirvonen (red.). *Samisk Skole i plan og praksis*, s. 82-100. ČálliidLágadus. (17 s.)

Keskitalo, Pigga ja Kaarina Määttä (2011): Sámegeielat álgoohpahusa gielalaš iešvuodat. *Sámi dieđalaš áigečála*, 1/2011.

dahje

Keskitalo, Pigga, Määttä, Kaarina & Uusiautti, Satu (2014). Language Immersion Tepee” as a Facilitator of Sámi Language Learning. *Journal of Language, Identity & Education*. Vol. 13, No 1, s. 70-79. (7 s.)

Monsen, Marte & Randen, Gunhild Tveit (2017). *Andrespråksdidaktik – en innføring*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, s. 104-117. (14 s.)

Outakoski, Hanna, Lindgren, Eva, Westum, Asbjørg & Sullivan, Kirk P. H (2018). Researching writing development to support language. C. Cocq and K. Sullivan (eds). *Perspectives on Indigenous writing and literacies*, s. 165–185. Leiden, Netherlands: Brill Academic Publishers. (21 s.)

Todal, Jon (2019). Preschool and School as Sites for Revitalizing Languages with Very Few Speakers. L. Hinton, L. Huss and G. Roche (ed.). *The Routledge handbook of language revitalization*, s.XXX-XXX. London: Routledge.

Referenslitteratur:

Øzerk, Kamil ja Randi Juuso (1999): *Pedagogalaš jurddagirji guovttegielalaš mánáidgárddiide - Pedagogisk idébok for tospråklige barnehager*, Sámi oahpahusráđđi, Guovdageaidnu/odđa deaddileapmi Davvi girji OS 2010.

Nordsamisk litteratur:

Baal, Lisa ja Kirsten Wirkola (2007). Ávkin ja hávskin. Rávvagat mo álgoohkan oahpahusain bargat. Sámediggi. (válljevvon oasis.)

Skrivesenteret/Sámi lohanguovddáš: Čáliidettiin. *Praktihkalaš barggut lohkan- ja čállinstrategiijaid oahpaheamis.* <https://ovttas.no/nb/node/34809>

Oahptii, Injá (2002). *Álgodiehtu sámegiela nubbingiellanoahpahussii. Dápmot*, Davvi Girji, s. 7-47. (40 s.)

Wirkola, Kirsten ja Lisa Baal (2003). *Hoahkat ja stoahkat, rávvagat mo sámegielain bargat 1. Luohkás*. Sámediggi. (válljevvon oasis.)

Nordsamisk referenslitteratur:

ÁGOR. *Giehtagirji*. TRAS- joavku.

<http://www.idut.no/produkter/tabid/62/c-58-nordsamisk.aspx>

<https://shop.davvi.no/laeremidler/samisk-lm.html?bfilter=f1:1>

Eira, Karen Inga ja Inger Ellen Gaup (2009). *Ánin Dánin. Oahpaheaddji neavagirji 1. ceahkkái*. Kárásjohka: Davvi Girji

Helander, Nils Øivind (2016): *Ohppojuvvon ja sohppojuvvon giella. Gielladiđolašvuohta, čálamáhttu ja guovttegielatvuohta*. Dieđut 1/2016. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla

Ijäs, Johanna (2009). *Mun válddá dán – giellaoččodeaddji máná ovddemus árramorfologalaš vearbasojahanvuogit*. Dieđut 1/2009. Sámi allaskuvla.

Lulesamisk litteratur:

ÁGÅR - *Giela dárkustallam báejválasj aktijvuodan. Giela dárkustallam báejválasj aktijvuodan*.

<https://shop.davvi.no/laeremidler/samisk-lm.html?bfilter=f1:3>;

Eira, Karen Inga ja Inger Ellen Gaup (2012). *Ánin Dánin. Áhpadiddje nævvogirji 1. dássáj*. Kárásjohka: Davvi Girji

Sydsamisk litteratur:

Klemensson, Åsa & Joma, Liv Karin. *Gieline áahpenidh 3. Lohkehtæjjan bihkedimmie*. Solum forlag. s. 9 – 16. (8 s.)

Klemensson, Åsa, Aagård, Anita Dunfjeld og Joma, Liv Karin. *Gieline áahpenidh 4. Lohkehtæjjan bihkedimmie*. Solum forlag. s. 9 – 17. (9 s.)

Klemensson, Åsa, Aagård, Anita Dunfjeld & Joma, Liv Karin. *Gieline áahpenidh 5. Lohkehtæjjan bihkedimmie*. Solum forlag. s. 17 – 29. (13 s.)

Klemensson, Åsa & Joma, Liv Karin. *Gieline áahpenidh 6. Lohkehtæjjan bihkedimmie*. Solum forlag. s. 22 – 33. (12 s.)

Klemensson, Åsa & Renhuvud, Madeleine. *Gieline áahpenidh 7. Lohkehtæjjan bihkedimmie*. Solum forlag. s. 22 – 31. (10 s.)

Sydsamisk referenslitteratur:

TRAS - Vihthesjimmie gielste biejjieladjte ektiebarkosne (2016)

<http://www.idut.no/produkter/tabid/62/c-108-srsamisk.aspx>

Referenslitteratur:

Lärohandling för examen i läsning på samiska (Udir, Norge):

<https://www.udir.no/eksamen-og-prover/prover/eksempeloppgaver-tidligere-nasjonale-prover/5.-trinn/lesing/samisk/?path=cefglhgcefglhecefglhk>

<https://www.udir.no/eksamen-og-prover/prover/eksempeloppgaver-tidligere-nasjonale-prover/8-9-trinn/lesing/samisk/?path=cefglhhecefgligcefglii>

Styrdokument och Skolverkets övriga elektroniska referenser:

LP Sameskolan, kursplan i samiska. Laddas ned på:

<https://www.skolverket.se/undervisning/sameskolan/laroplan-och-kursplaner-i-sameskolan/laroplan-lsam11-for-sameskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet-i-vissa-fall>

Sameskolan. Laddas ned på:

<https://www.skolverket.se/undervisning/sameskolan>

Mitt språk samiska. Laddas ned på:

<https://natmin.skolverket.se/samiska.htm>

Nya perspektiv inom ämnet modersmål. Laddas ned på:

<https://www.skolverket.se/publikationer?id=3693>

Om betyg och bedömning. Laddas ned på:

<https://www.skolverket.se/for-dig-som-ar.../elev-eller-foralder/betyg-och-nationella-prov/betyg-och-kunskapskrav>

<https://www.skolverket.se/undervisning/sameskolan/betyg-i-sameskolan>

<https://www.skolverket.se/undervisning/sameskolan/bedomning-i-sameskolan>

Film. Laddas ned på:

<https://www.google.se/search?q=skolverket+filmer+samiska&ie=UTF-8&oe=UTF-8&hl=sv-se&client=safari>